

Розділ 3

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ТА ПРАВОСУДДЯ

В. В. Борщенко

к.ю.н., доц.

ДЕЯКІ ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Будь-яка держава, яка бажає успішно розвиватися, має бути тільки правовою державою, яка спирається на право і закон, як найголовніші цінності.

При цьому у правовій державі особливе місце посідає суд. Саме він має відображати справжнє верховенство права. Чим вище роль суду та авторитет правосуддя, тим більш самостійний і незалежний суд і, як слідство, вище рівень законності у державі. Вказане обумовлюється тим, що судовий розгляд є найкращим способом вирішення спорів, встановлення істини та винесення справедливого рішення суду. Саме тому у правозахисній діяльності держави та її органів центральне місце займає судовий захист прав та свобод людини та громадянина.

Визнання прав та свобод, їх закріплення у Конституції не є достатнім заходом для реалізації на практиці гарантій такого захисту. Необхідна наявність системи певних процедур, механізмів та інститутів, які гарантували б можливість реального забезпечення їх використання та захисту.

Більшість вчених поділяє гарантії захисту прав людини на загальні (загально-соціальні) та юридичні. Загальні гарантії – це система ідеологічних, економічних, політичних, духовних та інших відносин, умов, факторів, що задекларовані в Основному законі, без яких вимоги особистості до суспільства носили би суто формальний характер. В свою чергу, юридичні гарантії – це встановлені державою із наданням їм юридичної обов'язковості засади

і норми, які забезпечують реалізацію зазначених прав і свобод шляхом належної регламентації порядку їх здійснення, а також їх охорони і захисту.

Першим кроком до ефективності правозахисної діяльності є закріплення норм, що передбачають конституційні гарантії судового захисту права і свободи людини та громадянина.

Так, ст. 55 Конституції України зазначає, що «права і свободи людини і громадянина захищаються судом» [1]. Ця конституційна норма виключає можливість дії будь якого нормативного акту або навіть певної його частини, у якому права і свободи виявлялися б поза правовим захистом реалізації конституційного принципу забезпечення прав і свобод людини правосуддям.

При цьому дуже важливого значення набувають соціально-економічні умови, в яких існує людина. Стає замалим існування тільки юридичних форм і процедур. Не випадково деякі фахівці зауважують, що захист соціальних та економічних прав знаходиться переважно не в правовій, а в економічній сфері.

Доречно дійти висновку, що конституційно-правові гарантії права і свободи – це передбачені нормами конституційного права засоби, застосування яких забезпечують реальність права і свободи, тобто їх наявність та можливість реалізації.

Значена теза заходить своє підтвердження в Рішенні Конституційного Суду України: «Утвердження правової держави відповідно до приписів статті 1, другого речення частини третьої статті 8, статті 55 Основного Закону України полягає, зокрема, у гарантуванні кожному судового захисту прав і свобод, а також у запровадженні механізму такого захисту. Конституційний Суд України у своїх рішеннях послідовно підкреслював значущість положень статті 55 Конституції України щодо захисту кожним у судовому порядку своїх прав і свобод від будь-яких рішень, дій чи бездіяльності органів влади, посадових і службових осіб, а також стосовно неможливості відмови у правосудді» [2].

Таким чином, функціональне призначення гарантій є забезпечення фактичної реалізації прав та свобод людини та громадянина, а у разі порушення прав та свобод – можливість такого захисту. З цього випливає, що гарантії прав, свобод людини та громадянина є елементом правового статусу особи.

Безумовно, можливості судового захисту прав людини та громадянина з огляду на п. 4 ст. 55 Конституції України значно розширені. Зокрема, дана стаття регламентує, що «кожен має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна» [1].

Окремо треба звернути увагу на низьку обізнаність громадян щодо юридичних питань, зокрема, можливостей захисту порушених прав свобод та інтересів. Додатковою гарантією судового захисту є право кожного на правничу допомогу. Зокрема, у п. 1 ст. 59 Конституції України зазначено, що «Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав» [1]. Ці конституційні положення покликані сприяти реалізації права на судовий захист, оскільки багато громадян не в змозі оплатити професійну правничу допомогу. Тому держава має гарантувати ефективну процедуру та працюючий механізм для реального та рівного доступу усіх осіб до адвокатів.

Гарантії прав людини і громадянина – це умови та засоби, що забезпечують можливість користуватися правами, які встановлені в Конституції і законах держави.

В широкому сенсі під поняттям «гарантії прав людини» розуміється сукупність об'єктивних та суб'єктивних факторів, які спрямовані на повну реалізацію та всебічну охорону прав і свобод особистості, на усунення можливих причин і обставин їхнього здійснення. Треба зазначити, що більшість гарантій спрямовані на забезпечення сприятливої атмосфери, в якій громадянин може ефективно користуватися своїми конституційними правами і свободами.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Осетрова Сергія Володимировича щодо офіційного тлумачення положень частини від 14.12.2011 р. № 19-рп/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-11#Text>